

IN MEMORIAM

FRANCÈ GORŠIČ

Ni dolgo tega, kar je Zgodovinski časopis v letniku 1967 zaznamoval redke jubilej — devetdesetletnico dr. Franceta Goršiča. Ko je letnik izšel, jubilanta ni bilo več med živimi.¹

V pravniških krogih je bil pokojni Goršič dobro znan po obsežnih komentarjih in številnih drugih delih. Že odkar je začel objavljati svoje spise, pa je vedno čutil prav posebno nagnjenje tudi za zgodovinske snovi, ki jih je obdeloval na zelo izviren in prav zato na posebno zanimiv način. Njegovemu delovanju na področju zgodovine je v prvi vrsti posvečen ta sestavek, drugi biografski in bibliografski podatki² pa naj izpopolnijo podobo.

*

Zadnji Goršičev spis, katerega izid je avtor dočakal, je bil življenjepis njegovega očeta, orglarskega mojstra Franca Goršiča (bibl. 191), nazorna in sočna podoba iz življenja ljubljanskih obrtnikov v 19. stoletju: zgodba o Goršičih, ki so se najpozneje v 18. stoletju pojavili v Krakovem; o pisateljevem dedu Martinu, po domače Medičarju, ki je začel izvažati kislo zelje, ko je tržaška proga ugonobila krakovsko čolnarstvo in ribištvo, ki pa je bil tudi kot Riharjev učenec organist in ki je kot samouk sestavil orgle; slednjič o pisateljevem očetu Francu, ki ga je Martin navdušil za orglarsko obrt, da se je izučil v Kamniku, nakar se je izpopolnjeval tudi na Dunaju in je slednjič ustanovil v ljubljanskem Trnovem lastno obrt, ki je doživljala svoje slabše in boljše čase.

V tem trnovskem okolju se je Francè Goršič rodil 3. julija 1877. Bil je torej dve leti mlajši od ugledne pravniške četverice Metod Dolenc - Gregor Krek - Rado Kušej - Milan Škerlj, in tri leta starejši od pravnega zgodovinarja Janka Polca, skratka, po starosti je pripadal letnikom, ki so dali prve učitelje ljubljanski pravni fakulteti.

Osnovno šolo in klasično gimnazijo je končal v Ljubljani (matura 1895). V zgodovini so ga zapovrstjo poučevali Jeraj, Jenko, Gratzy in od četrtega razreda naprej Kaspret, ki mu je bil v višji gimnaziji razrednik in s katerim je imel še pozneje stike (bibl. 175, str. 122). Po maturitetnih ocenah bi sklepali, da je bil zelo uspešen zlasti pri učenju jezikov, zemljepisa in zgodovine, manj uspehov pa je imel v matematiki in fiziki. Na dunajski univerzi se je 1895 vpisal najprej na slavistiko, vendar je v prvem semestru prestopil na juridično fakulteto in od jeseni 1897 naprej nadaljeval s pravnim študijem v Gradcu, kjer je oktobra 1898 opravil pravnozgodovinski izpit in julija 1901 diplomiral. Med njegovimi učitelji srečujemo imena romanista K. Czyhlarza, germanistov O. Zallingerja, S. Adlerja in A. Luschina, kanonista K. Grossa in sociologa L. Gumplowicza. Ožjega stika pa z njimi očitno ni imel, kakor tudi sicer ni nikarih znamenj, da bi bil mladi Goršič za pravni študij

¹ Zgodovinski časopis XXI/1967, str. 210—211. Rojstni datum 5. julij je tiskovna napaka. Prav: 3. julij.

² Goršičeva dela so v tekstu navedena samo s številko po bibliografiji, izjemoma pa so posamezna mesta navedena tudi s številko strani. Navedbe del ali mest, ki naj dokumentirajo povzetek Goršičevih konceptov, niso izčrpane.

bolj kot poprečno vnet. Potem ko je 1901/1902 odslužil vojaški rok, je opravil rigorozo in bil promoviran za doktorja prava 28. februarja 1903.

Že ko je opravil pravosodni izpit, je bil Goršič marca 1901 imenovan za praktikanta pri deželnem sodišču v Ljubljani, dva meseca pozneje pa za avskultanta. Po rodbinskem izročilu mu je leto dni starejši Cankar ta vstop za uradniško službo tako zameril, da so prenehali njuni dotedanji sestanki pri ljubljanskem Novem svetu. Ko je 6. novembra 1905 opravil v Gradcu sodniški izpit, je bil Goršič kratek čas dodeljen v Črnomelj, kjer se ni dobro počutil, toda že konec decembra je postal sodnik-pristav pri okrajnem sodišču v Ilirski Bistrici, odkoder pa je bil v teku tamkajšnjega službovanja večkrat dodeljen tudi kot namestnik v Ljubljano, Senožeče in Kamnik. Službovanje v Ilirski Bistrici je Goršiču očitno vsaj za začetek prijalo, ker se mu je — po njegovih lastnih besedah³ — »Kras s svojimi ljudmi odnekadaj zdel vabljiv«. (Mati mu je bila Notranjka iz Planine.)

Pri svojem delu se je razvil v ostrega opazovalca živih pravnih običajev, začel je objavljati pravne spise, se posebej zanimati za civilnopravdni postopek in je dosegel tudi zelo ugodne formalne ocene v službi. Ko je predsednik deželnega sodišča v Ljubljani, Nemeč Elsner prišel leta 1911 vizitirat okrajno sodišče, je Goršiču po daljši strokovni debati v osebнем pogovoru priznal, da je njegovo delo najboljše izmed vseh, na katera je dotlej naletel. Goršičevi rokopisni Spomini vsebujejo razen te pohvale — ki ji smemo gotovo verjeti — ob opisu te vizitacije tudi nekaj spominov na tedaj tako aktualni boj za slovensko uradovanje. Elsner je, kot je tudi sicer znano, preganjal slovenščino kot »notranji« uradni jezik, Goršič pa je — drugače kot njegov sodni predstojnik v Ilirski Bistrici — še po začetku Elsnerjevega predsedništva uradoval tudi v »notranji« službi slovenski. Ko se je obetala pravkar omenjena vizitacija, se je šel zaskrbljen posvetovat k Ivanu Tavčarju, ki mu je — tako Goršič v Spominih — svetoval, naj kot sodnik prepusti jezikovni boj drugim in naj dela, kakor je predpis. Tako je Goršič ob vizitaciji popustil Elsnerju, kar ni preprečilo, da ne bi bistriško sodišče kmalu pozneje dobilo opomin, naj tudi s tamkajšnjo davkarijo kot depozitnim uradom uraduje v nemščini (spj med osebnimi dokumenti³).

Elsnerjevi naklonjenosti je pripisoval Goršič svoje imenovanje za sodnega predstojnika v. Kostanjevici (junija 1912) in nato v Kamniku (konec leta 1913), kjer je ostal — razen v času vojne službe 1914/1915 — do razsula Avstro-Ogrske. Decembra 1918 je bil na istem službenem mestu imenovan za deželnosodnega svetnika, nakar je prišel z nekaterimi kolegi v konflikt, ko je šlo za imenovanje na drugo mesto; baje se je sprva omenjalo Kočevje, Goršič pa je želel priti v Ljubljano. Težave z imenovanjem v Ljubljano je pripisoval nasprotovanjem spričo prejšnjih uspehov. Sredi teh trenj, mu je — še nadalje sledimo njegovim lastnim spominom — Albin Prepeluh (ki je bil na položaju poverjenika za socialno politiko v Ljubljani in s katerim sta se, »oba sociologa«, spoprijateljila malo prej, ko je bil Prepeluh začasno sodni oficial v Kamniku) ponudil referat socialne oskrbe mladine, ki ga je zapuščal Fran Milčinski. Goršič se je odločil zapustiti sodni poklic; novembra 1919 je bil imenovan v upravni službi ter razrešen sodne službe. Omenjeni konflikti so ozadje polemičnih spisov, ki jih je Goršič objavil v tem času in ki v pravniških krogih niso naleteli na najboljši odmev (bibl. 14, 15, 32, 33, 35, 47).

Nekako ob tem času se je po Goršičevih spominih razblinilo tudi njegovo pričakovanje, da bo zasedel stolico civilnopravdnega prava na ljubljanski univerzi, pač pa so mu Danilo Majaron, Vladimir Ravnihar in Metod Dolenc ponudili stolico za pravno zgodovino Južnih Slovanov, česar pa Goršič ni sprejel, češ da se ne more preusmeriti v bizantologijo. Ta zamera pa zaenkrat še ni imela tolikšnega odmeva kot spor v sodni službi, ki so mu pozneje sledile podobne napetosti v upravni službi, ko je bil Goršič začetek 1922 od

³ Goršičevi rokopisni spomini. Te spomine, osebne dokumente, rokopisno zapuščino in nekaj drugega arhivskega gradiva je rodbina poklonila Mestnemu arhivu v Ljubljani. V fondu je več objavljenih in neobjavljenih rokopisov, med drugim pa tudi akt o likvidaciji zapuščine dr. Oražna in o ustanovitvi Oražnovega doma. Zapuščina obsega devet fasciklov. Kaspretovih pisem (bibl. 175, str. 122) doslej v njej nisem zasledil.

šefovskega mesta urada za zaščito dece in mladine prestavljen za načelnika invalidskega odseka in leto dni pozneje za načelnika oddelka za socialno politiko v Ljubljani. Od 1923—1925 je na tem položaju organiziral nadaljnjo izgradnjo sanatorija Golnik. 31. marca 1927 je bil brzojavno upokojen.⁴

Po tej, prvi upokojitvi, je Goršič skoraj dve leti sodeloval kot stalni dopisnik in poročevalec za slovensko gospodarstvo pri Jugoslavenskem Lloydju in zagrebškem Morgenblattu, februarja 1929 pa je bil po Žerjavovi pobudi reaktiviran in nameščen pri ministrstvu za notranje zadeve v Beogradu, kjer je bil najprej inspektor in kjer mu je kmalu po imenovanju za generalnega inspektorja (1934), šefa pravnega odseka, postal predstojnik Korošec. Kljub trenjem, ki so morala biti pri takem sodelovanju neizogibna (Goršič navaja v svojih spominih nesoglasja glede predvajanja sovjetskih filmov), je Goršič preživel Koroščevo predstojništvo v aktivni službi in v tem času tudi prevzel urejanje novega Službenega glasnika notranjega ministrstva. Tik pred izbruhom vojne, februarja 1941, je bil pod ministrskim predsednikom in notranjim ministrom Cvetkovičem upokojen, da bi — kot je sklepal — posredno dal mesto nekemu protežiranecu.

Tudi potem je Goršič z družino (poročil se je 1911 in je imel tri otroke) kot upokojenec živel v Beogradu. Kot pravni pisec je bil dejaven nekako do leta 1962. Potem ko mi je še zadnje dni leta 1963 sporočil svoj kleni »ego valeo«, so ga v naslednjem letu začele zapuščati moči. Svoje življenje, v katerem se je zvrstilo obilo razočaranj in obilo uspehov, je sklenil 11. decembra 1967 v Beogradu.

*

Goršičeva pot skozi službe je, ob primerni ocenitvi avtobiografskih podatkov, precej zgovorna podoba razmer, v katerih je živel sodnik in uradnik v prvih štirih desetletjih našega stoletja. Ta službena pot pa je obenem tudi okvir, v katerega ni težko razporediti razvoj njegovega znanstvenega dela.

Kot sodnik je objavljal svoja opazovanja iz prakse, se ukvarjal z vprašanji sodnega civilnopravnega postopka in s teorijo prava, ob vsem tem je posegel tudi že v pravno zgodovino in sklenil to svoje obdobje s svojevrstno kombinacijo teorije in polemike pod vtisom osebnih doživljajev.

Kot upravni uradnik in v dobi prve upokojitve je deloma nadaljeval v nakazanih smereh, objavljaj krajše prispevke s področij svojega novega dela, prehajal močnejše kot prej v terminologijo in se čedalje bolj usmerjal v pravno zgodovino. V letih 1920 do 1929 je bil honorarni izpraševalni komisar na ljubljanski pravni fakulteti za oba tedanja pravnozgodovinska predmeta. S poročili je spremljal, hvalil in komentiral vsaj večja Dolenčeva (bibl. 17, 26, 50, 55, 65 itd.) in druga pravnozgodovinska dela; med njimi je pohvalil tudi Dolenčevo knjigo o Dušanovem zakoniku (bibl. 63), h kateri je imel le pripombe v podrobnostih. Nasprotoval pa je Polčevi zasnovi knjige Kraljestvo Ilirija. V oceni te knjige (bibl. 64) so bila vsaj nekatera mesta dokaj ostra, ne brez posledic za nadaljnje razmerje med Polcem in Goršičem. Vrhunec Goršičevih pravnozgodovinskih prizadevanj te dobe je spis o županah in knezih (bibl. 84), zelo značilen pa je tudi članek o srbski zakonodaji v drugi polovici srednjega veka (bibl. 78). Sodelovanje z zagrebškima časopisoma v dobi prve upokojitve je Goršiču odprlo pot k temu, da je v času svojega beograjskega službovanja postal uspešen in gotovo najbolj delaven komentator civilnopravne zakonodaje. Novi zakoni so nastajali pod precejšnjim vplivom nekdanje avstrijske zakonodaje, v kateri je bil Goršič doma. Njegovo prejšnje znanje, bogata praksa in izredni jezikovni čut so ga usposabljali za tolmača nove zakonodaje na srbohrvaškem jezikovnem območju. Ta njegova dejavnost in njegova poročila, ki jih je v nemščini objavljaj o jugoslovanski civilnopravni zakonodaji, so mu prinesla priznanje in nesporen uspeh.⁵ Da pa je na področju pravne

⁴ Kot moremo povzeti iz delovodnika ljubljanskega Velikega županstva, je bila upokojitev izvedena pod imenom »redukcija pri oddelku za socialno politiko«. Spisov o tem ni, vendar je politično ozadje očitno. Goršič sam je zapisal, da je bil po nekkih izjavah upokojen kot ateist.

⁵ Prim. G. Krek, Zur jugoslawischen Zivilprozessordnung. Kritische Bemerkungen anlässlich des Goršičschen Kommentars, Zeitschrift für Ostrecht VIII/1934, str. 177—191.

zgodovine in sploh v slovenskih revijah okrog leta 1935 skoraj obmolknil, najbrž ni bilo le posledica drugačnih zaposlitev. Ko je postala zopet prosta stolica za civilnopravdnega postopek v Ljubljani in Goršič zanjo ni imel izgledov, je namreč prekinil zveze tudi z drugim pravnim zgodovinarjem — Dolencem. Tudi Dolenceva dela in — kot vidimo iz povojnih Goršičevih del — zlasti Pravno zgodovino za slovensko ozemlje (1935) je začel motriti z bolj kritičnimi očmi.

Ko je bil dokončno upokojen, se je Goršič z njemu lastno žilavostjo ves posvetil znanosti. Načrt »Občnega pravnega prava«, ki si ga je bil zamislil v štirih tomih, je opustil, ker bi ga bil po lastnih besedah mogel izvesti le s sodelovanjem civilnopravnega seminarja. Zato se je po lastni pripovedi v Spominih odločil, da posveti »leta upokojenja drugemu velikemu delu, ki bi ga pa mogel dejansko sam izvršiti, proučevanju slovenskega ljudskega prava iz nemške fevdalne dobe« (str. 40). Čeprav mu ni šlo vse po želji, je ostal načrtu zvest, dokler so mu »dale moči«. — Med leti 1947 in 1952 je predložil Slovenski akademiji znanosti in umetnosti sedem rokopisov (Osnove slovenske pravne zgodovine, 1947; O pomenu zgodovinskopravnega izraza Schild und Krug, 1951; Organizacijske osnove delovnega kolektiva po gorskem pravu, 1952; Pravni in gospodarsko-družbeni značaj kmečkih ljudskih sodišč slovenskega ozemlja, 1952; Slovar in tolmač virov gorskega prava, 1952; Gorsko pravdo pravo, 1952; Osnovni pogledi na zgodovino prava Slovencev, 1952). Skupina petih rokopisov, predloženih leta 1952, je obsegala okrog 3000 rokopisnih strani. V tem presenetljivo velikem obsegu je Goršič deloma podal svoja razglabljanja, deloma pa na novo sistemiziral snov, opirajoč se na objavljene vire in predvsem na ekscerpte iz virov, objavljene po drugih avtorjih. Spričo visokih tiskovnih stroškov tako obsežne izdaje je moral biti kriterij, posebno kar zadeva historične metode dela in zanesljivost sklepov, dokaj ostrejši, kot če bi šlo le za uvrstitev posameznih razprav v revijah. Ko so bili zato rokopisi Goršiču vrnjeni s precej obsežnimi utemeljitvami, so bila obenem nakazana poglavja, ki bi jih avtor kot dovolj dognana lahko pripravil za delno objavo. Goršič, globoko prepričan o pravilnosti svojih dognanj, je na vrnitev rokopisov reagiral z zanj značilno impulzivnostjo tako, da je razposlal večjemu številu ustanov in oseb razmnoženo spomenico (bibl. 153), v kateri je odklonitev rokopisov označil kot odklonitev slovenskega gorskega prava. Nekaj rokopisov je uničil, druge predelal. Precejšen del tega opusa je ohranjen v njegovih rokopisnih zapeščini. Kljub visokim letom pa je vendarle kmalu pozneje v osebnem pogovoru razumel in sprejel pojasnilo, da ne gre za splošen in vnaprejšnji odpor proti njegovemu delu in da bo krajše, bolj zgoščene sestavke o svojih temeljnih idejah gotovo lahko postopoma objavljali tudi v slovenskih historičnih revijah. Njegova bibliografija pričča o tem, da se je uspešno lotil postopne strnitve svojih interpretacij. Nekaj nadaljnjih rokopisov bo gotovo še izšlo postumno.

*

Spričo novejših postopnih objav moremo danes v glavnem na podlagi tiskanih spisov podati prerez Goršičevih ~~konceptov Slovenske pravne zgodovine~~; predvsem konceptov, kajti njim in ne toliko faktografiji je Goršič posvetil večino svojega dela. Zgodovino je pisal — in to je treba pozdraviti — z razmišljanjem; manj jo je mogel — in to je treba obžalovati — pač spričo odmaknjenega življenja v Beogradu raziskovati z odkrivanjem virov.

Čeprav so se Goršičevi koncepti v teku časa razvijali in dopolnjevali, in čeprav jih je objavljali v številnih spisih v večjih presledkih, so njegove zamisli od prvih pa do tistih, ki jih je formuliral v starih letih, svojevrstna, organska in v sebi zaokrožena logična celota, ki izhaja iz pravno-teoretičnih postavk, s katerimi je pravni pisec Goršič debutiral kot nekonformist med slovenskimi pravniki. Proti eksegetični, strogo na interpretacijo zakonov usmerjeni avstrijski pravniški tradiciji je postal pobornik proste pravne šole Eugena Ehrlicha in drugih. Poudarjal je odvisnost prava od družbenega razvoja in se

zato štel za zastopnika sociološke pravne smeri. Proti prisiljenim interpretacijam zakonov je zastopal prosto iskanje prava po sodnikih glede vprašanj, ki niso bila izrecno urejena z zakonom. (Kazno je, kakor da je Goršič odkril svoj pravniški poklic bolj v sodni praksi kot v prejšnjem pravnem študiju.) V imenu prostega prava je tudi obsojal recepcijo rimskega prava in še posebej romanistične študije na univerzi. V svoji apologiji rimskega prava se je Krek na nekaj mestih postavil proti Goršičevim prostopravnim tezam.⁶ Proti samovladi pisanega prava je Goršič zastopal zahtevo po uveljavljanju narodnega prava, ki naj bi ga bili kodifikatorji občega državljanskega zakonika (po Goršiču »občnega grajanskega zakonika«, npr. bibl. 27, 103, 154) zavestno porinili v stran. Predvsem je opozarjal na vrzeli v tem zakoniku, npr. kar zadeva preživitkarstvo. Ironija usode je bila, da pa je zastopnik šole prostega prava Goršič v zrelih letih dosegel svoje največje uspehe prav v komentiranju civilnopravnih zakonov, redigiranih v nemajhni meri na podlagi avstrijskih vzorcev. Lotil se je tega dela na pobudo založnikov, toda uspeh je izviral gotovo iz tega, da je avtor imel globok smisel za potrebe sodne prakse.

Programsko zahtevo po spoznavanju narodnega prava je Goršič v izključno slavistični in slovenistični smeri uresničeval na dva načina.

Prvič nam je z očmi ostrega opazovalca in s peresom dobrega opisovalca ohranil spomin na nekatere organizacijske oblike med slovenskim ljudstvom: kraške agrarne skupnosti, katerih novejšje oblike je pravilno razložil v zvezi z zemljiško odvezo in ureditvijo služnosti (bibl. 2, 37); notranjske kompanije gozdnih delavcev, katerih nastajanje in ustroj je mogel spoznati na terenu (bibl. 11); sledove žumberških uskoških zadrug v kostanjeviških zemljiških knjigah (bibl. 25); vabilo na pečat itd. Tudi podobni spisi z večjim poudarkom na pravniški praksi (bibl. 10) so bili življenjski. Goršičevi spisi te vrste bodo za zgodovino in etnografijo ohranili trajno vrednost. Ob njih se moramo čuditi, koliko je praktični pravnik na terenu mogel z odprtimi očmi najti in kako malo tega je znala ohraniti znanosti, večina Goršičevih vrstnikov.

Drugič pa se je Goršičevo prizadevanje po raziskavi narodnega prava (vse-skozi v pomenu etnične samoraslosti) usmerjalo v zgodovino starejših obdobj. Doslej navedenim pravno-teoretičnim izhodiščem je treba v tej zvezi dodati še nekaj nadaljnjih: Leta 1929 je svoje pojmovanje pravne zgodovine naslonil na »splošno priznano« pravilo, »da se mora pravo razlagati samo v zvezi z zgodovino... Metodi historičnih pravnikov bomo sledili, kolikor pojde za indukcijo, ne bomo ji pa sledili v dedukciji. Ako naj bo opazovalna veda, tedaj mora pravna zgodovina raziskovati, kako je vzrastlo pravo iz celotnega narodnega sestava, tj. iz vsega družbenega in gospodarskega življenja« (bibl. 78, str. 68—69). Kar zadeva indukcijo in dedukcijo, je Goršič do konca ostal pri svojih postavkah, glede razmerja med zgodovino in pravno zgodovino pa je v starosti prešel na svojevrstno razločevanje. Pravna zgodovina mu je bila le še v pravni luči obravnavana politična zgodovina, kakršno je po njegovem predstavljala Dolenčeva Pravna zgodovina za slovensko ozemlje, češ da je pri tem izrazu poudarek na zgodovini; tako zgodovino in sploh kronološko prikazovanje prava (bibl. 183) je odklanjal. Vedo, ki se ji je v starosti posvetil, je imenoval zgodovino prava, pri kateri je videl poudarek na pravu in ki jo je opredeljeval kot pravno vedo (obsežno v rokopisih, deloma bibl. 175, str. 124; prim. 183). Podobno je razločeval pridevnika pravnozgodovinski in zgodovinskopravni. Razločevanje dveh ved je pripisoval že Dolencu, ki je v predgovoru k svoji Pravni zgodovini zapisal tale stavek: »Snov, ki je tu obdelana, obseza od vsakega teh tujih tipov (pravne zgodovine po eni, zgodovine prava na drugi strani) izvesten del, pa je zajela še marsikaj; kar je za nas važno, pa se je pri tujcih smatralo za odveč.« — Kot eno izmed teoretičnih izhodišč je Goršič tudi v svojih »zgodovinskopravnih« študijah sprejel »sociološko metodo«, izmed socioloških del pa je sprva navajal v glavnem dela Eugena Ehrlicha, pozneje pa je citiral skoraj samo neko razpravo španskega sociologa Vicenti Santamaria de Paredes iz leta 1907, po kateri je kategoriziral združbe.

⁶ G. Krek, Pomen rimskega prava nekdanj in sedaj, Zbornik znanstvenih razprav 1/1920-21, str. 116—182.

— Slednjič si je postavljaj v prvi vrsti, lahko bi celo rekli izključno, problem etnične pripadnosti prava. Zanj so na Slovenskem prihajale v poštev le kategorije slovansko-slovensko, nemško in romansko pravo. Etnično nevtralnih kategorij pri njem ne zasledimo in jih je vsaj do neke mere odločno odklanjal (npr. fevdalno pravo, gl. spodaj). Izhajajoč — podobno kot Dolenc — vsaj podzavestno iz pojmovanj historično-pravne šole, zavestno pa iz narodno obrambnih razpoloženj dobe pred prvo svetovno vojno, je nedvomno pretiran, enostranskim in pogostoma napačnim opredelitvam nekih pojavov kot »germanskih« postavljaj nasproti opredelitev drugih pojavov kot »slovenskih«. Če ob tem nedvomno razveseljivem prizadevanju podvomimo o pravilnosti uporabljenih metod in — dokaj nedoločnih — kriterijev, očitek ne velja toliko samemu Goršiču, kot starejši in še posebej nemški pravnozgodovinski tradiciji sploh in nekaterim pojmovanjem o izviri in razvoju prava, ki se posebno med nekaterimi tujimi pravnimi zgodovinarji še zdaleč niso preživela.

Dosledno svojim izhodiščem je Goršič označil svojo smer dokaj pravilno kot slovensko pravno šolo, vse druge pravnozgodovinske raziskave, ki so ugotavljale vse na Slovenskem veljavno pravo brez vnaprejšnjih etničnih opredelb pa manj upravičeno kot germanistične, ker drugačne alternative očitno ni priznaval.⁷ Slovenska pravna šola je po njegovem nastala tedaj, ko je Dolenc s sodelovanjem Antona Kaspretja (ki mu Goršič pripisuje dobršen del avtorstva) spisal svojo prvo razpravo o gorskem pravu (prim. bibl. 17). Z nekaterimi razpravami je to šolo nadaljeval Dolenc, po Goršičevem mnenju dosti manj uspešno (bibl. 175). Goršič se je imel za predstavnika te šole, »nadaljujoč delo, ki sta ga leta 1914 začela Anton Kaspret in Metod Dolenc in ki se mu je v letih 1920 do 1940 posvetil Metod Dolenc sam« (bibl. 153, str. 1). Po lašni izjavi je bil »Kaspretov in Dolencev naslednik in tačasni dogmatik pravniške šole slovenskega prava« (bibl. 153, str. 4). Svojo nalogo je videl v tem, da »kolikor mogoče popolnim vrzel, ki je zevala v Kaspretovi graški šoli slovenskega prava, ker ni imel svojega dogmatika. Naloga, ki sem si jo postavil, bila je predvsem znanstveno literarna, da bi uredil, analiziral in ocenil gradivo, ki je dozdej objavljeno.« (Spomini, str. 43.) Tragika Goršičevih prizadevanj v zadnjih letih je bila v tem, da tako zastavljena naloga zlepa ni bila rešljiva tedaj in je v precejšnji meri nerešljiva še danes. Omejena na obravnavo prava, ki je veljalo pri zborih vinogradnikov na gorskopravnih vinogradih, je predpostavljala ponovni kritični pretres vseh, zelo bogatih, virov gorskega prava, ki so doslej le nezanesljivo ekscerpirani; presoja in razlaga posameznih pojavov pa bi bila v podrobnostih izvedljiva le ob splošni primerjavi vsaj s pravom, ki je veljalo pri drugih sodiščih na Slovenskem. Pomanjkljivosti in pomanjkanja zanesljivih prejšnjih raziskav pa tudi Goršičev nedvomno inteligentni prijem ni mogel v celoti premostiti.

Razvoj prava na Slovenskem je po Goršiču potekal takole:

Slovinci so se naselili v rodovih pod starešinami (ponekod župani). Rodovi so bili podlaga vasem in iz njih so izšle kot deli rodov (rodbinske, bibl. 185) zadruge. Če se je zadruga pozneje delila na več zadrug, so te sestavljale bratstvo. Pojem knezov so Slovenci obnovili šele v obmejnih bojih po naselitvi, ko so se rodovne zveze ustrojile pod upravo župana ali kneza (bibl. 187). Drugače kot pri Srbih je županov položaj pri Slovencih drsel navzdol, knežji pa se je dvigal, medtem ko pri Hrvatih opažamo obe tendenci pri obeh funkcijah (bibl. 84). Iz rodu je pri Slovencih izšla že pred izgubo samostojnosti (bibl. 159) vaška občina, iz zadruge, ki se je naselila na poznejšem krčevinskem svetu pa krčevinska občina (bibl. 187, str. 52). — Na vinogradniških »gorah«, kjer so Slovenci prevzeli vinogradništvo od prejšnjih prebivalcev (bibl. 165, str. 149), so nastale posebne skupnosti vinogradnikov — (pra)gorščine, preobražene iz romansko-keltskega v lik, ki je ustrezal slovenskemu občinskemu pojmovanju (bibl. 174). V sodstvu je (kdaj, iz izvajanj ni prav

⁷ O obeh smereh prim. S. Vilfan, Slovenska pravna zgodovina in njene zveze s prakso. Pravniki IX/1954, str. 15–29; isti, Pravna zgodovina Slovencev, Ljubljana 1961, str. 527 do 528; isti, Rechtsgeschichte der Slowenen, Graz 1968, str. 28–31.

jasno spoznati) nastopilo viličenje (bibl. 183) ali bifurkacija: v gorščinah je veljalo pravdansko sodstvo na gorskih pravadah, za katere je bil značilen odbor, sestavljen iz gornikov, tj. kmečkih vinogradnikov. Drugod je veljalo večevno sodstvo — sodstvo na večah (bibl. 189).

Da bi jim kmetje rajši delali, fevdalci niso takoj odpravili slovenske ureditve (bibl. 159; 186), čeprav so kmetje postali kmétiči (= podložniki, bibl. 189). Slovensko večo so samo prilagodili nemškemu Dingu (bibl. 186; 189). Razmerje med gospodarjem in kmetičem se je ravnalo po srednjeveškem zvestnem načelu (Treu und Glauben), v katerem je bila odločilna krščanska ljubezen do bližnjega in za katerega je bilo značilno kvazifevdalno patriarhalno varstvo (bibl. 155; 186). Potem ko Goršič tako zagotovi splošne pogoje za ohranitev slovenskega prava v fevdalnem redu, se ne ukvarja naprej z večevnim sodstvom in njegovimi naslednicami v kvatrnih večah, posebno ker so večje po kmečkih uporih v glavnem propadle (bibl. 186). Postavlja pa si smoter, zasledovati razvoj pravdanskega, gorskega prava, ki je v poznejšem razvoju doživelo svoj vzpon (bibl. 186). Medtem ko je na področju kmetištva in večevnega sodstva, t.j. na pravnih zemljišjih veljalo naturalno gospodarstvo, so bile namreč štajerske in dolenske gore pod vplivom gospodarjenja za trg (bibl. 189; spočetka je bilo govora o merkantilizmu). Zato so gorski gospodje, predvsem samostani tukaj (ne pa v Istri, kjer se vino ni prodajalo) stimulirali pridelavo za trg s tem, da so nekako do 12./14. stoletja pustili nădanje (domače) gorščine kot delovne kolektive in jih izvzeli iz svoje gospodovalne oblasti ali imperija ali režima (bibl. 188; 189; 165, str. 143; redkeje uporablja Goršič izraz, da je bila gora izločena iz neposredne gosposčinske vlade, bibl. 162).

Medtem sta se na Slovenskem pojavili še dve pravi: mestno pravo, izšlo iz rimske komunalne ureditve (bibl. 155, oziroma, na drugem mestu, nemško pravo v: bibl. 178; 179) in germansko fevdno pravo. Ti dve pravi in slovensko ljudsko pravo so tri popolnoma ločene kategorije, vsako ima svojo vsebino in genezo (bibl. 155, str. 421; 188) in jim ne moremo nadeti skupne oznake fevdalnega prava, ki ga Goršič kot pojem zavrača, a dopušča vendarle kot pravo fevdalne dobe (bibl. 155, str. 422). Medtem ko kritika fevdalnega prava v razpravi o ozemeljskem pravu (bibl. 155) leti na moj račun (ker sem opozoril na to, da so gorskopravna razmerja po družbenem bistvu le posebna oblika fevdalnih razmerij med zemljiškim gospodom in hasnovalcem) in medtem ko pogostoma ponavljana kritika »germanistov« leti v prvi vrsti na Polca, je predvsem Dolencu namenjeno zavračanje ozemeljskega prava, vse troje v tesni povezavi in v prizadevanju, da bi se slovensko etnično pravo za razmeroma pozno dobo opredelilo kot samostojna vrsta prava.

Spričo potreb tržnega gospodarstva so se — da nadaljujemo povzetek Goršičevega koncepta — pojavili na gorah tudi meščani in plemiči, ki jim je gorski gospod ob gori gornikov dodelil v obdelavo mejo (v pomenu dobrave) in ki so se zato imenovali mejaši (bibl. 169, str. 265—269; 178 o nastanku mejaštva pred l. 1000; 179). Mejaši niso postali člani (pra)gorščine in svoje vinograde so imeli po mestnem pravu, medtem ko so imeli kmetiški gorniki oziroma njihov delovni kolektiv svoje po gorskem pravu. Da bi se pa doseglo enotno vodstvo, je bil odpravljen odbor gornikov plur. in je bil namesto njega postavljen gornik sing., ki je bil obenem organ gospoda (Schild-a) in (so)gornikov (Krug-a), kar je bila organizacijska oblika, sprejemljiva tudi za mejaše. S postavitvijo gornika sing. namesto gornikov plur. je prenehala (pra)gorščina in je nastala (so)gorščina (bibl. 174; 162, str. 232; 165; 188, str. 317). Tako nastalo izvirno slovensko strukturo (so)gorščine so Gorske bukve iz l. 1543, nastale v razrednem boju med plemstvom in meščani, recipirale (bibl. 169; 188). Te Gorske bukve so ostale v očeh fevdalne gospode etnično tuje pravo (bibl. 188, str. 313).

Ni da bi na tem mestu presojali pravilnost historičnih konceptov, pravkar povzetih le v najbolj sumarnih potezah. Treba pa je vsaj nakazati pota, po katerih je Goršič prišel do tako nenavadnih pogledov na slovensko pravno zgodovino, posebno srednjeveško. V glavnem se Goršič sklicuje od neposrednih virov na listino o županu Physu (777), za bratstvo na listino o Trebibratu (888), za zadrugo na nekaj poznejših srednjeveških listin, za gorsko pravo pa

na kakih pet srednjeveških virov. Težišče Goršičevih dokazov je v razlagi terminologije, izpričane v virih novega veka, metodi, ki je bila nedvomno njegova močna stran, če ji ni, aplicirani na razvojna vprašanja, postavljal prevelikih zahtev. Oprt na Dolencevo izdajo Gorskih bukev in njihovih slovenskih priredb in oprt na objavljene ekscerpte iz zapisnikov gorskih pravnih, je sklepal takole: (1.) Kmečki hasnovalci gorskopravnih vinogradov se v virih od srede 16. stoletja naprej imenujejo v slovenščini sogorniki, v nekaj primerih pa gorniki, medtem ko je gornik sing. = organ. Dvojni pomen besede gornik (plur. in sing.) navaja Goršiča k temu, da vmes postavi še pomen gorniki = gorski odbor, tako da pride do treh zaporednih razvojnih stopenj: gornik = vinogradnik > gorniki plur. = odbor > gornik sing. — (2.) Nemški Bergrecht v pomenu (vinogradniške) gore se v virih od 2. polovice 16. stoletja dalje (starejših virov te vrste ni) sloveni z gorščino kot kolektivnim pojmom in kot nazivom mestnosti. Gorščina ni mogla prvotno pomeniti nič drugega kot nánanji (domači) delovni kolektiv vinogradnikov. — (3.) V nam znanih virih, prvič v Recljevem prevodu, pomenita besedi mejaš in sogornik eno in isto. Ker prvotno nista mogli biti sinonimni, je sogornik naslednik gornikov pl., mejaš pa je tisti, ki je dobil vinograd v meji (dobravi), torej plemiški ali meščanski zakupnik po mestnem pravu. Izraza sta se popolnoma izenačila šele v 18. stoletju. — (4.) Po uporabi besed gorščina in sogorščina, pa tudi mejaš, gornik in sogornik, je Goršič skušal določiti starost posameznih slovenskih priredb gorskih bukev od druge polovice 16. stoletja naprej (bibl. 180).

Celotna rekonstrukcija pravnih razmer na vinogradih v srednjem veku sloni v bistvu na teh terminoloških razlagah.

Nadaljnja naloga, ki si jo je zastavil Goršič na področju gorskega prava, je bila sistemizacija objavljenih, predvsem Dolencevih ekscerptov iz zapisnikov gorskih pravnih panogah. V tisku so izšla vsaj nekatera poglavja o procesualnem pravu (bibl. 164; 167; 172; 173; 176; 184; 190). Ob branju tega vestnega dela je treba samo obžalovati, da ekscerpti, na podlagi katerih je delal, niso bolj zanesljivi kot dejansko so. (Da niso prav zanesljivi, je Goršič sam opazil.)

Kako pa je Goršič znal prikazati svojo snov tedaj, ko je bil v neposrednem stiku z življenjem ali s pisanimi viri, nam pričajo že navedena dela o očetu — orglarskem mojstru in o ljudskem pravu, ki ga je opazoval na sodišču. To sposobnost nam potrjuje tudi razprava, za katero si je izpisal gradivo med svojim kamniškim službovanjem in v kateri je obdelal boj kamniškega sodišča za slovensko uradovanje, ki je izzval Pražákove jezikovne naredbe (bibl. 43).

Nesporne zasluge je treba priznati Goršičevim terminološkim razpravam o posameznih pravnozgodovinskih izrazih (bibl. 157; 162; 166; 177; 181; 182), posebno pa so premisleka vredna njegova razločevanja med abstraktnim gospostvom, konkretno gosposko in gosposčino kot gosposkim imenjem (bibl. 163). Nekaj nadaljnjih primerov (birištvo in biriško izrazoslovje, beseda pravda) je oddanih za tisk v Časopisu za zgodovino in narodopisje, podobno kot lahko pričakujemo izid še nekaterih razprav iz raznih področij »zgodovine prava«.

Goršičeva ocena moje Pravne zgodovine (bibl. 183) je najbrž njegovo zadnje delo, spisano brez osnutkov ali predlog iz prejšnjih let. Ob njej je treba občudovati izredno duševno svežost, s katero je zavzel stališče tudi do naziranja, s katerimi ni soglašal. Njena dragocenost je tudi v tem, da pomeni obenem kratek povzetek nekaterih Goršičevih temeljnih pogledov na pravno zgodovino in njegovih terminoloških zahtev, od katerih so nekatere prav gotovo upravičene.

*

Pisana Goršičeva znanstvena in publicistična dejavnost s tem še zdaleč nista izčrpno prikazani, morda pa se je mogel zgodovinar, sprva presenečen spričo obsega tega nekrologa, prepričati o tem, da je Goršič zaslužil razen žare za pepel tudi nekaj več kot le konvencionalne poslovilne besede. Sam po sebi zanimiv kot markantna osebnost, kot ustvarjalec, ki je ponovno deloval v napetem razmerju do delov svojega okolja in zato kot samorastnik, utelešuje

s svojim objavljenim in neobjavljenim zgodovinskim opusom tragedijo znanstvenika, ki ni dobil tistega mesta, za katerega se je čutil poklicanega, usodno ločenega po svojem bivališču od neposrednega, živega stika s tokovi slovenskega zgodovinopisja in od stika z neposrednimi viri, ki jih je znal, kadar jih je imel na voljo, tako življenjsko obdelati. Pri vsem tem pa je bil žilav in — vedno zunaj službe — znanstveno produktiven kot malokdo.

Njegovi znanstveni napori v pravni vedi so sproti želi priznanje, toda tudi njegovi napori na področju zgodovine zdaleč niso naleteli na tako gluha ušesa, kot si je včasih morda mislil in njihov pomen utegne biti trajnejši od obravnave takrat veljavnega, danes odpravljenega prava. Poleg nedvomno dragocenih novih dognanj, ki jih je v nekaterih spisih prispeval slovenski pravni zgodovini, bo treba vedno ceniti njegov slovenski znanstveni program in občudovati njegov izredni čut za slovensko terminologijo, posebej pa njegov izvirni in lepi jezik, ki se ga desetletja življenja v Beogradu niso niti najmanj dotaknila. Naj bo končno mnenje o nekaterih njegovih tezah takšno ali drugačno — njegovi spisi se bodo vedno brali kot izklesani in bodo silili k razmišljanju, v čemer je morda njihova največja znanstvena vrednost. Slednjič nas Goršič opozarja, da bo treba gorsko pravo kot zanimivo področje, na katerem so mogla prihajati do veljave tudi ljudska pravna naziranja, s ponovno analizo neposrednih virov vzeti še enkrat v pretres. Le tedaj bo mogoča tudi izčrpnjša ocena Goršičevih konceptov in sistemizacij.

Sergij Vilfan

BIBLIOGRAFIJA (do 1968)

Bibliografski podatki so sestavljeni na podlagi Goršičeve lastnoročno pisane bibliografije iz l. 1960, ki jo je pozneje le še nekoliko dopolnjeval. Skoraj vse podatke sem preveril, marsikaj popravil in dodal kakih dvajset starejših in novejših del. Izmed časopisnih člankov sem upošteval le tiste, ki jih je Goršič sam navedel, ker jih je očitno imel za strokovno dovolj pomembne; tako zlasti ni navedel člankov, ki jih je v času prve upokojitve pošiljal o slovenskem gospodarstvu obema zagrebškima časopisoma.

V bibliografiji so upoštevana tudi pravoslavna in terminološka dela. Za to sem se odločil iz več razlogov: 1. Goršičevo delo na področju zgodovinopisja bi samo na sebi premalo pojasnilo njegovo široko avtorsko dejavnost; 2. marsikatera dela so med seboj povezana, obravnavajo zgodovino in veljavno pravo, in ostre ločnice ni mogoče potegniti; 3. tudi v delih o veljavnem pravu so tu in tam, posebno uvodoma, vpleteni zgodovinski podatki, npr. taki, ki osvetljujejo zakonodajno dejavnost v stari Jugoslaviji; 4. nekateri Goršičevi spisi utegnejo biti ali postati zanimivi kot zgodovinski viri za novejšo dobo. — Spričo obsežnosti bibliografije in da bi bila bolj pregledna, pa so dela, ki so v večji meri posvečena zgodovinski ali etnografski snovi, posebej označena s ○ in razporejena po samostojnih odstavkih. Na drugih mestih so odstavki le med leti.

Ker natančnega zaporedja izhajanja ni mogoče obnoviti, so naslovi razporejeni po letih, ki so navedena kot leta izida knjige ali periodične publikacije. Znotraj tega leta si sledijo naslovi po skupinah, kakor so izhajali v posameznih periodičnih publikacijah. Samostojne publikacije so navedene na koncu posameznega leta. Kjer naslov sam po sebi ne pove dovolj, za kaj gre, sem ponekod v oglatem oklepaju dodal kratko pojasnilo.

Goršič se je v slovenskih publikacijah večidel podpisoval (Dr.) Francé (redkeje France, Francé) Goršič, v srbohrvaških Franja (redkeje Franjo) Goršič, v nemških Franz Goršič (Goršić). Včasih je uporabljal kratice Dr. F. G. Pseudonima sta bila Martin Medičar (bibl. 34) in Frago (bibl. 77).

LEGENDA IN KRATICE:

*	Književna poročila in ocene
**	Samostojne publikacije
ČZN	Casopis za zgodovino in narodopisje
JiS	Jezik in slovstvo
LZ	Ljubljanski zvon
NZ	Naši zapiski
PravV	Pravni vestnik
SGMUP	Službeni glasnik Ministrstva unutrašnjih poslov
SPrav	Slovenski pravnik
ZhVSt	Zeitschrift des historischen Vereines für Steiermark

1. O učinku pregreška po § 45 avstrijskega vojnega zakona, SPrav XXVI/1910, str. 65—70 [izselitev iz države in nabor].
- 2. Agrarske zadruge in njih uprava pri nas, SPrav XXVI/1910, str. 321 do 330.
3. Dokaz priposestevanja in cesarski patent od 5. julija 1853 št. 130 drž. z., SPrav XXVII/1911, str. 289—293 [m. dr. o pravici kajžarjev do pašej]. — 4. O stališču žene kakor pooblaščenke v pravnih, SPrav XXVII/1911, str. 353—356 [v zvezi z izseljenci v Ameriko].
5. Moč sodne poravnave brez »izvršilne klavzule«, SPrav XXIX/1913, str. 193—197. — 6. Nemški pokret za »prosto« pravo, SPrav XXIX/1913, str. 257 do 276.
7. *Dr. Leo Wittmayer, Richter als Gesetzgeber, SPrav XXX/1914, str. 28.
8. *Dr. Ivan Žmavc, Ozdravljenje socialnega življenja z uporabo prirodoslovja, Gorica 1913, SPrav XXX/1914, str. 59—60. — 9. *Dr. Vekoslav Kisovec, Delavsko zavarovanje proti nezgodam, Gorica 1913, SPrav XXX/1914, str. 60. — 10. Napake izročilnih pogodb, SPrav XXX/1914, str. 65—71, 97—103, 138—145, 161—167.
- 11. O »kasatorjih« in njihovih pogodbah, SPrav XXX/1914, str. 320—329.
12. Pravica ubogih in vzajemnost z Ogrsko-Hrvatsko, Veda IV/1914, str. 171—176. — 13. O prisegi brezvercev, Veda IV/1914, str. 313—314.
14. Slovenski sodniki in njih neodvisnost, Demokracija II/1919, str. 111—119.
- 15. Ali nam je še treba poverjenišтва za pravosodje? Naprej 1919, št. 230.
16. Pravo bodočnosti, SPrav XXXIV/1920, str. 66—68.
- 17. *Slovensko pravo, SPrav XXXIV/1920, str. 116—122 [spisano 1916; poročilo o Dolenčevi razpravi v ČZN XI].
18. Slovenska pravna terminologija, SPrav XXXIV/1920, str. 153—165. — 19. O izenačevanju zakonov, SPrav XXXIV/1920, str. 248—255. — 20. *Eugen Ehrlich, Grundlegung der Soziologie des Rechts, 1913, SPrav XXXIV/1920, str. 304—307. — 21. Slovenski pravnik [precej ostra kritika zastanka pri ponovnem izhajanju SPrav], NZ XII/1920, str. 75. — 22. Udruženje Pravnika u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu, NZ XII/1920, str. 75—76.
- 23. O ciljih in metodah slovenskega pravoznanstva, NZ XII/1920, str. 103 do 109 [vsebuje med drugim tudi program raziskave slovenskega prava].
24. *Dr. B. Senekovič, Obrtno pravo in delavsko zavarovanje, Ljubljana s. d., NZ XII/1920, str. 118—120 [o nazivih za razne obrti].
- 25. O rodbinskih zadrugi kot juridični osebi NZ XII/1920, str. 140—145.
- 26. *Dr. Metod Dolenc, Pravni izrazi v prevodih vinogorskega zakona (ČJKZ II/1920), NZ XII/1920, str. 161—162.
27. Grajski, Naši zapiski XII/1920, str. 195—196. — 28. *Dr. Leonid Pitamic, Pravo in revolucija, Ljubljana 1920, LZ XL/1920, str. 435—438.
- 29. O samoraslem pravu, LZ XL/1920, str. 481—488, 537—543.
30. Naš znanstveni jezik, Slovenski narod LIII/1920, št. 101 [pri uvedbi enotnih sodnih obrazcev je treba »pustiti slovenski jezik na miru«]. — 31. Evolucionarščina, Slovenski narod LIII/1920, št. 116 [od socialne »zedimbe« je odvisno, koliko se bo slovensčina zblížala s srbohrvaščino]. — 32. Prvo leto našega pravosodstva, Naprej 1920, št. 22—30 [gl. tudi spodaj pod 35], — 33. Formalizem v našem pravosodstvu, Naprej 1920, št. 69—70 [proti formalni na-

slonitvi na najnovejšo avstrijsko organizacijsko zakonodajo]. — 34. O koroški nezakonski deci, Mir XXXIX/1920, št. 41. — 35. **Prvo leto našega pravosodstva, Ljubljana—Kamnik (samozaložba) 1920, 38 strani, [nekoliko razširjen ponatis št. 32].

36. Prispevki k naši pravni terminologiji. Obstajati, pozivati, ogražati, SPprav XXXV/1921, str. 78—81.

○ 37. Agrarske zadruge na Slovenskem, SPprav XXXV/1921, str. 98—114.

○ 38. Ontogeneza v pravu? PravV I/1921/2, str. 7—11 [proti trditvi, da se v pravnih naziranjih laika kažejo nižje razvojne stopnje prava; za raziskavo živečega narodnega prava; v glavnem ob delu J. Mauczka, Altes Recht im Volksbewusstsein, Wien. 1907].

39. Greh po polu [tiskovna napaka v naslovu prvega dela: Greh po potu], PravV I/1921/3—4, str. 26—31, /5, str. 4—8 [proti poravnavam, v katerih dobi vsaka stran polovico]. — 40. Izenačevanje zakonov in jugoslovanski pravniki, NZ XIII/1921, str. 35—37, 63—64, 89—91 [potreba po enotnih združenjih za kulturno zedinjenje in o potrebi po prejšnji ugotovitvi stanja po švicarskem zgledu]. — 41. Almanah Udruženja pravnika kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, NZ XIII/1921, str. 68—69 [Subotičeva razprava o ustavi se zgosti v »preglasno polemiko proti pokretu pokrajinske avtonomije«]. — 42. Koliko je sirotne dece v Sloveniji, NZ XIII/1921, str. 155—157.

○ 43. Keber contra Mazovec in Jančigaj (1880—1881). (Iz borbe za naš jezik), LZ XLI/1921, str. 170—174, 229—235.

44. **Socialna zaščita dece in mladine, Ljubljana 1921, Zbirka političnih, gospodarskih in socialnih spisov IX, VIII + 126 strani.

45. Imenstvo preklincnega reda, SPprav XXXVI/1922, str. 289—298. — 46. »Verižnik« in slična imena (Doneski k imenstvu vojnega uradnega prava), PravV II/1922, str. 82—90, 107—111, 118—124, 141—142. — 47. O zmotnih sodbah, Novi zapiski I/1922, str. 33—36, 50—53. — 48. Koliko zavodov za gluhonemo deco potrebujemo v Sloveniji? Novi zapiski I/1922, str. 43—45 [s statistiko podprta zahteva po novem zavodu v Mariboru]. — 49. Nekoliko podatkov o slepi deci v Sloveniji, Novi zapiski I/1922, str. 45—47.

○ 50. *Dr. Metod Dolenc, Pravosodstvo pri inkorporiranem uradu Nemškega viteškega reda v Novem mestu, Novi zapiski I/1922, str. 68.

○ 51. Pomen sociologije za pravoslovje, Novi zapiski I/1922, str. 195—199.

52. *Dr. Milan Škrlj (!), Menično pravo, Ljubljana 1922, Novi zapiski I/1922, str. 205—207, — 53. Pravo, država in sojenje, PravV II/1922, str. 49—56 [sodbe kot materialni viri prava].

54. Lastnina in zakonodaja o stanovanjih, SPprav XXXVII/1923, str. 95—100.

○ 55. *Knjiga o domačem pravu, SPprav XXXIX/1925, str. 32—37 [O Dolencevi razpravi o kostanjeviških in pleterskih sodnih zapisnikih v Zborniku znanstvenih razprav III].

56. Ali je stanovanjsko sodišče upravno oblastvo? SPprav XXXIX/1925, str. 76—86.

○ 57. *Mihail Jasinski, Kada i na koji način je bio sastavljen Kastavski statut? SPprav XXXIX/1925, str. 92.

58. Se enkrat. Ali je stanovanjsko sodišče upravno oblastvo? SPprav XXXIX/1925, str. 181—182.

○ 59. O ometanju in ometnih zemljiščih, PravV V/1925, str. 70—72, 84—90 [predvsem o travnikih, ki jih upravičenci uživajo po posebnih, ne nujno enakomernih turnusih].

○ 60. Zdrušno pravo i nasledje [Koreferat na Prvem kongresu pravnikov SHS], Branič X/1925, str. 147—149 [historično za Slovenijo, da lege ferenda za srp. gradj. zakonik].

○ 61. Rodbinske zadruge in Slovenci, Trgovski list 1925, št. 126—128 [po razsulu zadruge se pri Slovencih uveljavi germanskopravno individualno lastništvo s solastnino na almendi; še za Bogiščevih dni se je mogel opredeliti poseben tip slovenske zadruge; ekskurz o Anerbenrecht].

62. Katerih izrazov naj se nesporni sodnik posluži za takozvano likvidiranje napovedanih terjatev, SPprav XL/1926, str. 277—283.

- 63. *Dušanov zakonik v slovenščini, LZ XLVI/1926, str. 131—140 [o Dolencevi knjigi].
- 64. *Dr. Janko Polec, Kraljestvo Ilirija I, Ljubljana 1925, LZ XLVI/1926, str. 467—469.
- 65. *Dr. Metod Dolenc, Pravosodstvo klevevske in boštanjске graščine od konca 17. do začetka 19. stoletja, SPprav XLI/1927, str. 42—43.
- 66. *Mihajl Jasinski, Zakoni grada Veprinca (Statut Veprinački), SPprav XLI/1927, str. 43—44 [prim. izjavo uredništva na str. 86].
67. *Dr. Albin Kandare, Knjigovodstvo pridobitnih podjetij s posebnim ozirom na pravno uredbo v kraljevini SHS, Ljubljana 1927, SPprav XLI/1927, str. 235—236. — 68. Novacija prispevkov socialnega zavarovanja, pa vprašanje ničnosti meničnega postopanja (§ 42 sod. prav.), SPprav XLI/1927, str. 239—240. — 69. O odgovornosti in soodgovornosti v sindikatnih sporih, PravV VII/1927, str. 65—75, 184—187 [o odgovornosti sodnika po sindikatnem zakonu 1872]. — 70. Nekaj pripomb k terminologiji slovenskega knjigovodstva (H knjigi dr. Albina Kandareta »Knjigovodstvo pridobitnih podjetij«), PravV VII/1927, str. 188—192. — 71. Pokrajinski podporni sklad, Trgovski list 1927, št. 56—59. — 72. Strokovni pouk vojnih invalidov, Socialna misel VI/1927, str. 170—174, 193—196.
73. Pregled socialnopolitične uprave v Sloveniji, SPprav XLII/1928, str. 228—233, 278—284. — 74. *Prispevki h gospodarski statistiki Slovenije, Uredil dr. Fran Windischer, Ljubljana 1928. SPprav XLII/1928, str. 290—291. — 75. Dvoimenski priimek in še kaj, Pravni vestnik VIII/1928, str. 43—48. — 76. O naših imenih, Življenje in svet 1928, str. 39—44, 87—90 [citaj je vzet neposredno iz Goršičevega rokopisa bibliografije, ker članka po njem ne najdem in je mogoče, da gre za drug časopis]. — 77. Zaščita stanovanj, Narodni dnevnik 1928, št. 53—57 [nedokončano].
- 78. O glavnih gonilnih silah srbske zakonodaje v drugi polovici srednjega veka, SPprav XLIII/1929, str. 67—73.
79. Podelitev imena po § 165. o. d. z. in zakon o osebnih imenih, SPprav XLIII/1929, str. 197—201.
- 80. *Jasinski Mihail, Iz istorije Kastavskog statuta, iz Zbornika znanstvenih razprav VI, SPprav XLIII/1929, str. 234—236.
81. Iz načelnih razpisov Ministrstva notranjih poslov: I Zakon o osebnih imenih, SPprav XLIII/1929, str. 334—337. — 82. Poročilo Delavske zbornice za Slovenijo za leti 1927 in 1928, SPprav XLIII/1929, str. 306—308.
83. Da li žene mogu pozakoniti decu? Arhiv za pravne i društvene nauke 36/1929, str. 177—197.
- 84. Župani in knezi v jugoslovanski pravni zgodovini, ČZN XXIV/1929, str. 16—49.
85. Zavod ali rodbina? Čas XXIII/1928—29, str. 203—216, 261—273.
86. *Pržič, A. Ilija, Država i pravo u delu Leona Digia (Duguit), Novi Sad 1929, SPprav XLIV/1930, str. 47—48. — 87. Nekaj pogledov na lansko upravno reformo, SPprav XLIV/1930, str. 93—103.
- 88./89. Dr. Metod Dolenc, 1. Die niedere Volkserichterbarkeit unter den Slovenen von Ende des 16. bis Anfang des 19. Jh., Breslau 1929; 2. Ljudsko pravo pod žužemperško in soteško gorsko gosposko od konca 17. do začetka 19. stoletja, Maribor 1930, SPprav XLIV/1930, str. 192—197.
- 90. *Dr. Metod Dolenc, Kazenska pravda zoper Veroniko Deseniško, Ljubljana 1930, SPprav XLIV/1930, str. 241—243.
91. Iz načelnih razpisov Ministrstva notranjih poslov: II Zakon o posesti in nošenju orožja, SPprav XLIV/1930, str. 289—291. — 92. *Na gospodarskih ogledih po Sloveniji, Uredil Dr. Fran Windischer, Ljubljana 1930, SPprav XLIV/1930, str. 294—295. — 93. Zaščita dece in mladine kot zakonodajni problem, Narodni dnevnik 1930, str. 3 sl. — 94. Socialno-politička uprava Slovenije, Jugoslovanski socialni almanah, Beograd 1930, str. 239—240. — 95. **Tumač zakona o izvršenju i obezbedjenju (izvršnog postupnika), Zagreb 1930, XII + 621 strani.
- 96.—98. *Dr. Metod Dolenc, 1. Prispevek k zgodovini »zelenaštva« med Slovenci, 1929; 2. Pravni institut »Klausel des allgemeinen Landschadenbundes«,

v slovenskih deželah, 1930; 3. Slovenska ljudska sodišča v dobi od 16. do 18. stoletja, 1930, SPraw XLV/1931, str. 119—121.

99. Der zivilprozessuale Einschlag im jugoslavischen neuen allgemeinen Verwaltungsverfahren, Zeitschrift für Ostrecht V/1931, str. 700—717. — 100. *Dr. J. Matijević und Dr. J. Vesel, Über die Schadenersatzpflicht des Staates und des Richters, Zagreb 1930, Zeitschrift für Ostrecht V/1931, str. 841—842. — 101. Izvršna moć administrativnih poravnanja, Policija XVIII/1931, str. 992—997. — 102. **Komentar Zakona o opštem upravnom postupku od 9. novembra 1930 god., Beograd 1931, XI + 354 strani.

103. Obći upravni postopek in grajansko pravo, SPraw XLVI/1932, str. 1—22.

○ 104. *Dr. Metod Dolenc, Die Rechtsidee des Kollektivismus im slovenischen Volksrechte, Lvov 1931, SPraw XLVI/1932, str. 119—120.

105. Saslušanje samoupravnih tela povodom izvodjenja dokaza saslušanja stranaka, Policija XIX/1932, str. 862—865. — 106. Stranke u našim novim izvršnim postupcima, Arhiv za pravne i društvene nauke 39/1932, str. 325—335. — 107. Samoupravna tela i pitanje supsidijarne važnosti Zakona o opštem upravnom postupku, Naša samouprava I/1932, str. 283—287. — 108. Može li pravno lice (opština) biti procesni punomoćnik? Naša samouprava I/1932, str. 414—418. — 109. Socijalna zaštita u izvršnom postupku, Pravosudje I/1932, str. 21—25, 94—96, 209—211, 308—312, 341—343, 403—405, 529—534, 589—593.

110. Zum neuen jugoslawischen Zivilprozessgesetz, Zeitschrift für Ostrecht VII/1933, str. 559—584. — 111. *Dr. Ilija Pržić, Zaštita manjina (Minderheitenschutz), Beograd 1933, Zeitschrift für Ostrecht VII/1933, str. 991—992. — 112. Da li banovi mogu bar privremeno da donose banovinske uredbe? Policija XX/1933, str. 4—8. — 113. **Komentar Građjanskog parničnog postupka sa Uvodnim zakonom, Beograd 1933 (1. knjiga: XX + 702, 2. knjiga XVI + 735 strani).

114. Naša državna zastopstva v inozemstvu in posli obće uprave, SPraw XLVII/1934, str. 68—72. — 115. Porabna prava u stečaju, Spomenica Mauroviću, Beograd 1934, str. 211—217. — 116. Zaštita državine (poseda) u Srbiji sa posebnim obzirom na područje Apelacionog suda u Beogradu, Randŭv jubilarni památník, Praha 1934, str. 51—85. — 117. Medjupredlog za utvrđenje, Branić XXII/1934, str. 311—316. — 118. Oko smetanja državine pričinjenog ukidanjem vode, prekidanjem električne struje i t.s.l., Policija XXI/1934, str. 108—113. — 119. Da li je § 375 a Srp. k. z. u celosti stavljen van snage novim gr. p. p.? Policija XXI/1934, str. 439—443. — 120. **Komentar Stečajnog zakona, Zakona o prinudnom poravnanju van stečaja, Zakona o uvodjenju u život oba Zakona, kao i Zakona o pobijanju pravnih dela izvan stečaja, Beograd 1934, XVI + 583 strani.

121. Izjednačenje građjanskog zakonika, Branić XXIII/1935, str. 226—232. — 122. Za što skorije stavljanje na snagu Zakona o izvršenju i obezbedjenju, Branić XXIII/1935, str. 411—416. — 123. Prijava gubitka isprave policijskoj vlasti, Policija XXII/1935, str. 340—342. — 124. Dobrovoljna procena i prodaja, Policija XXII/1935, str. 443—447. — 125. Plodonosno ulaganje glavnice maloletnika, Pravosudje IV/1935, str. 256—261. — 126. Oko pitanja stvarne nadležnosti opštinskih sudova, Pravosudje IV/1935, str. 509—520. — 127. O pocepatnosti sudske prakse (Za što skorije ostvarenje jedinstvenog Kasacionog suda), Pravosudje IV/1935, str. 761—769. — 128. [z dr. Edvardom Pajničem — Pajničem], **Novi građjanski parnični postupak u praksi sa obrascima, Beograd 1935, XVI + 423 strani. — 129. **Komentar vanparničnog postupka sa Uvodnim zakonom, Beograd 1935, XVIII + 846 strani.

130. O glavnih zakonodajnih nedostatkih naše grajansko-pravdne reforme, Misel in delo II/1936, str. 101—110, 139—145. — 131. Die Rechtsstellung der Ausländer in Jugoslawien, Zeitschrift für osteuropäisches Recht N. F. III/1936, str. 353—370. — 132. Oko pravnog osnova naših nedavnih političkih konfinacija, Policija XXIII/1936, str. 13—18 [4. člen Zakona o zaštiti države o odgonu v drug kraj ni uporaben za politične delikte, temveč le za potepuštvo in še to z omejitvami]. — 133. Oko oduzimanja dozvole za obavljanje radnje policijskom

odredbom, Policija XXIII/1936, str. 1233—1240. — 134. **Komentar Zakona o unutrašnjoj upravi, Beograd 1936, XIV + 489 strani.

135. Utvrđenje neistinitosti isprave (§ 323 Grpp), Policija XXIV/1937, str. 355—361. — 136. Oko odobravanja sportskih udruženja, SGMUP I/1937, str. 31—34. — 137. Naša državna zastupstva na strani i poslovi opšte uprave, SGMUP I/1937, str. 56—57. — 138. *Ilija M. Perić, Stranci u jugoslovenskoj privredi (O pravnom položaju stranaca u pogledu obavljanja radnji), Beograd 1936, SGMUP I/1937, str. 70—71. — 139. O posebnom ovlašćenju za vođenje parnice, SGMUP I/1937, str. 111—113. — 140. Primedbe na nazive opšte uprave i njenih vlasti, SGMUP I/1937, str. 127—130. — 141. Povodom stavljanja na snagu Zakona o izvršenju i obezbedjenju, SGMUP I/1937, str. 285—291. — 142. Oko uredbe o inspekcijama, SGMUP I/1937, str. 445—447. — 143. **Dodatak Tumaču zakona o izvršenju i obezbedjenju, Zagreb 1937, VI + 77 strani.

144. Der jugoslawische Verwaltungsschutz, Zeitschrift für osteuropäisches Recht IV/1938, str. 747—762. — 145. Derogacija §-a 375a srpskog Kaznenog zakonika, Policija XXV/1938, str. 193—201. — 146. Dvadesetpetgodišnjica Policije, Policija XXV/1938, str. 887—888. — 147. Odnos vanparničnog izvršenja prema redovnom izvršenju, Pravosudje VII/1938, str. 78—82. — 148. Supsidijarno disciplinsko pravo, SGMUP II/1938, str. 176—179. — 149. O funkcionalnom položaju banskih inspektora, SGMUP II/1938, str. 390—392.

150. Oko pročišćavanja stava 3 člana 73 Zakona o unutrašnjoj upravi, SGMUP III/1939, str. 108—110.

151. Oko sistema našeg obrtno-policijskog prava, SGMUP IV/1940, str. 35 do 60. — 152. Reforma naše cenzure filmova, SGMUP IV/1940, str. 276—282, 317—322 [O projektu nove uredbe, ki ni bil potrjen].

○ 153. **Spomenica o slovenskem gorskem pravu, Beograd 1954, 14 strani [razmnožena in poslana na naslove; spomenica ni bila javna, vendar jo je Goršič štel med svoja objavljena dela].

154. »Obče« in »splošno« v slovenskem izrazoslovju, JiS I/1955—56, str. 116—121.

○ 155. O strokovnom izrazu »zemeljsko pravo«, Pravnik XI/1956, str. 415 do 422.

○ 156. Die Wochein, slowenisch Bohinj — ein Walchennamen, ZhVSt 47/1956, str. 111—122.

○ 157. O nerabnem izrazu gorska palica, JiS II/1956—57, str. 224—225.

158. Kje je pravnje mesto rojstnemu imenu, JiS II/1956—57, str. 284—285.

○ 159. Nekoliko pravnih napomena o pitanju staroslovenskog društva, Arhiv za pravne i društvene nauke 72/1957, str. 118—130 [Stališče do Grafenauerjevega Ustoličevanja in do Hauptmannove Staroslovenske družbe].

160. O prejudicijalnom utvrđivanju u parničnom postupku, Pravni život VI/1957, 8—9, str. 1—9.

161. Problematika in problematičen, JiS III/1957—58, str. 90—91.

○ 162. Vinogorski, gora in gornik, JiS III/1957—58, str. 231—233.

○ 163. Gosposčina in gospostvo, JiS III/1957—58, str. 334—336.

○ 164. Sposobnost za stranko in pravdna sposobnost po gorskem pravu, Pravnik XIII/1958, str. 338—343.

○ 165. Die rechtsgeschichtliche Bedeutung des Terminus »Schild und Krug«, Ein Beitrag zur Frühgeschichte des Weinbergrechts, ZhVSt 49/1958, str. 137—151.

○ 166. Polharsko izrazoslovje, JiS IV/1958—59, str. 26—27.

○ 167. Aktivna in pasivna legitimacija po gorskem pravu, Pravnik XIV/1959, str. 33—37.

168. Prejudicijalno postopanje po zakonu o pravdnem postopku oziroma de lege ferenda, Pravnik XIV/1959, str. 319—328.

○ 169. Zur sozialgeschichtlichen Wertung der steirischen Bergrechtskodifikation aus dem Jahre 1543, Südost-Forschungen XVIII/1959, str. 265—281.

170. Blagopravnost in spodobnost, JiS V/1959—60, str. 60—62. — 171. Še enkrat: Odgovarjati — ustrezati, JiS V/1959—60, str. 156—157.

○ 172. Gorski gospod kot pravdna stranka, Pravnik XV/1960, str. 43—48.

- 173. Tretje osebe kot pravdne stranke v gorskem pravdnem postopku, *Pravnik* XV/1960, str. 355—358.
- 174. Organizacija gore in Gorske bukve, *Kronika* VIII/1960, str. 36—40.
- 175. Die Anfänge der slawischen Rechtsschule von Graz (1913/1914). Eine literarisch-historische Studie aus dem Bereiche der Rechtsgeschichte, *ZhVSt* 51/1960, str. 119—135.
- 176. Zastopanje strank na gorskem pravdnem dnevu, *Pravnik* XVI/1961, str. 45—49.
- 177. O strokovnih imenih, izvornih terminih in neologizmih, *Pravnik* XVI/1961, str. 241—244.
- 178. O vplivu nemškega mestnega prava na gorsko pravo slovenskega ozemlja, *Pravnik* XVI/1961, str. 325—336.
- 179. Mejaštvo in organizacija vinskih gora, *Kronika* IX/1961, str. 31—36.
- 180. O problemu starosti slovenskih priredb gorskih členov, *Slovenski etnograf* XIV/1961, str. 67—90.
- 181. Purizem in pravniški jezik, *JiS* VII/1961—62, str. 23—26, 50—53. —
- 182. Uboj ali umor ali ubojstvo? *JiS* VII/1961—62, št. 8, platnice.
- 183. *Ob oceni najnovejšega prikaza zgodovine prava Slovencev, *Pravnik* XVII/1962, str. 34—42 [O knjigi S. Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*].
- 184. Vabljenje strank po gorskem pravu, *Pravnik* XVII/1962, str. 387—390.
- 185. O rodbinski zadruzi kot izrazoslovnem problemu, *Zgodovinski časopis* XVI/1962, str. 209—211.
- 186. Slovensko ljudsko pravdo pravo, *Kronika* X/1962, str. 106—111.
- 187. Nekaj pogledov na družbenost starih Slovencev, *Slovenski etnograf* XV/1962, str. 33—54.
- 188. Zur Frage der feudalen Rezeption des Weinbergrechtes in der Steiermark, *ZhVSt* 53/1962, str. 305—320.
- 189. Gospodarsko-družbene osnove kmetiškega ljudskega sodstva s slovenskega ozemlja, *Pravnik* XVIII/1963, str. 333—349.
- 190. Pravdni stroški v gorskem pravdnem postopku, *Pravnik* XVIII/1963, str. 454—458.
- 191. Orglarski mojster Franc Goršič (1836—1898) (Spomini na očeta), *Kronika* XV/1967, str. 103—112.